

Instant payments - straks ook het nieuwe normaal in Europa

drs. N.M. Pranger¹

De Europese Commissie tracht *instant payments* het nieuwe normaal te maken in Europa met het voorstel tot wijziging van Verordeningen (EU) No 260/2012 en (EU) No 2021/1230. Zo'n razendsnelle overboeking kan pan-Europese betaaloplossingen faciliteren. Dit is een langgekoesterde wens van de Commissie, omdat zo'n betaaloplossing kan concurreren met de betaalkaarten die de Europese betaalmarkt domineren en overwegend worden uitgegeven door Amerikaanse kaartmerken.

1. Inleiding

Op 26 oktober 2022 kwam de Europese Commissie met een voorstel om instant payments verplicht te maken in Europa.² Een instant payment is een overboeking waarbij het bedrag binnen enkele seconden op de rekening van de ontvanger staat, ongeacht het tijdstip, elke dag van het jaar. Terwijl in Europa de adoptie achterblijft, is instant payments het 'nieuwe normaal' in Nederland. We zijn in Nederland gewend om razendsnel geld te kunnen overboeken naar elkaar. Dit is bijvoorbeeld handig bij de aankoop van een tweedehands fiets of om een bekende terug te betalen. Interessanter is echter dat instant payments een pan-Europese betaaloplossing kunnen faciliteren. Zo'n oplossing kan concurreren met Visa en Mastercard. Deze Amerikaanse partijen domineren tot ongenoegen van de Commissie de betaalmarkt.³ Om dit te realiseren is het van belang dat alle betaalrekeningen in Europa bereikbaar zijn voor instant payments. In dit artikel licht ik toe wat instant payments inhouden en hoe Europa deze wil bevorderen.

2. De soorten overboekingen in Europa

Eerst licht ik toe hoe de betaalmarkt in Europa op dit moment functioneert. Ik zal aangeven dat in Europa zelf klassieke overboekingen domineren, terwijl in Nederland het al de instant payments zijn die de boventoon voeren.

2.1. De klassieke overboeking

Begin 2008 werd de eerste Europese betaalstandaard voor nationale en grensoverschrijdende overboekingen in euro's geïntroduceerd.⁴ Met een overboeking – in het Engels *credit transfer* – stroomt het geld van de betaalrekening van de betaler naar de betaalrekening van de begunstigde. De standaard is opgesteld door de European Payments Council (EPC) en beschreven in het SEPA Credit Transfer (SCT) *scheme*, een stelsel van regels en afspraken. Deelnemers van het scheme – betaaldienstverleners – dienen zich hier aan te houden. Met betaaldienstverleners worden in dit artikel vooral banken bedoeld, omdat aanbieders van een betaalrekening overwegend (maar niet uitsluitend) banken zijn. Sinds 2012 verplicht de SEPA Verordening⁵ overboekingen aan bepaalde verplichtingen te voldoen waar in de praktijk alleen het SCT scheme aan voldoet.⁶ Hiermee werd SCT de gangbare manier van overboeken binnen de Single Euro Payments Area (SEPA), het faciliteert jaarlijks meer dan 20 miljard overboekingen.⁷

Een overboeking moet uiterlijk de volgende werkdag verwerkt zijn, zoals volgt uit artikel 83 lid 1 Richtlijn (EU) 2015/2366 (PSD2).⁸ Zo ook een SCT-overboeking. Door weekend- en feestdagen kan het daarom enkele dagen duren, voordat het geld op de rekening van de ontvanger staat. Met een veranderende tijdsgeest en een constant draaiende economie ont-

1. Niels Pranger is beleidsadviseur bij Betaalvereniging Nederland.
2. Voorstel van de Europese Commissie tot wijziging van Verordeningen (EU) No 260/2012 en (EU) No 2021/1230 wat betreft instantovermakingen in euro, 26 oktober 2022, COM(2022) 546 Final.
3. Het ongenoegen blijkt o.a. uit paragraaf 2.2.2. in het rapport Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro. De Commissie schrijft o.a. dat de huidige situatie, waarbij sprake is van dominantie Visa en Mastercard, significante kwetsbaarheden creëert voor het Europese betaalecosysteem aan de kassa en online.

4. SCT rulebook, paragraaf 0.2. De EPC beheert de SEPA schemes, waaronder het SCT scheme.
5. Art. 5 Verordening (EU) No 260/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 14 maart 2012 tot vaststelling van technische en bedrijfsmatige vereisten voor overmakingen en automatische afschrijvingen in euro en tot wijziging van Verordening (EG) No 924/2009.
6. Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 1.2.
7. Vermeld op de SCT infopagina van de EPC.
8. Richtlijn (EU) 2015/2366 van het Europees Parlement en de Raad van 25 november 2015 betreffende betalingsdiensten in de interne markt.

stond rond 2014 de behoefte in Europa om sneller over te boeken, ook in het weekend. Het SCT scheme voldeed niet meer. De Euro Retail Payments Board (ERPB)⁹ voorzag een Europees scheme voor instant overboekingen, onder andere om fragmentatie in de Europese markt te voorkomen.¹⁰

2.2. De onmiddellijke overboeking

In november 2016 publiceerde de EPC het SEPA Instant Credit Transfer (SCT Inst) rulebook voor instant payments, in het Nederlands een onmiddellijke overboeking genoemd. Het SCT Inst scheme verschilt in enkele opzichten van het 'klassieke' SCT scheme:¹¹

- De ontvangende betaaldienstverlener rapporteert binnen 10 seconden aan de betalende betaaldienstverlener of het bedrag beschikbaar is gemaakt aan de ontvangende partij, of dat de transactie geweigerd is;
- Instant payments moet 24 uur per dag en alle kalenderdagen beschikbaar zijn;
- Het maximum bedrag van een enkele overboeking is 100.000 euro.¹²

Deelname aan het SCT Inst scheme is optioneel voor betaaldienstverleners. Bij toetreding tot het scheme wordt de betaaldienstverlener verplicht om instant payments te kunnen ontvangen, verzenden is optioneel. In november 2017 trad het scheme en de bijbehorende infrastructuur in werking.

Met de introductie van het SCT Inst scheme zijn er twee manieren om een overboeking te maken in Eu-

ropa: via SCT of SCT Inst. In dit artikel verwijst instant payments naar SCT Inst en een klassieke overboeking naar SCT. Het belangrijkste verschil is dat een instant overboeking *real time* verloopt en altijd beschikbaar is, ook in het weekend en op feestdagen. Een instant payment is daarom erg geschikt voor *person-to-person* (P2P) betalingen, bijvoorbeeld bij de aankoop van de eerdergenoemde tweedehands fiets. De koper maakt het geld over en binnen enkele seconden ziet de verkoper het bedrag op zijn rekening staan. Contant geld is niet meer nodig om gelijk over te steken. Door de snelheid van overboeken kunnen instant payments meer betaaloplossingen faciliteren naast P2P betalingen, bijvoorbeeld een toonbankbetaling. Immers, de verkoper ontvangt binnen enkele seconden het geld. Een klassieke overboeking kan dit niet faciliteren.

3. De adoptie van Instant Payments

3.1. Beperkte adoptie in Europa

De adoptie van het SCT Inst rulebook kort na introductie was laag in Europa, ondanks dat in Brussel het gevoel heerste dat instant payments het nieuwe normaal zouden worden. De adoptiegraad nam bovendien maar langzaam toe, te zien in grafiek 1.¹³ In maart 2022 waren 61% van de betaaldienstaanbieders in Europa aangesloten op het SCT Inst scheme en werd 11,3% van alle SEPA overboekingen instant verwerkt.¹⁴ In Nederland, Estland, Litouwen, Spanje en Letland is de adoptie significant hoger dan het Europees gemiddelde.¹⁵ In andere landen, waaronder Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk en Italië, is de adoptie nog erg laag.

9. De ERPB is een *high-level* strategisch orgaan voor het Europees betalingsverkeer en wordt voorgezeten door de Europese Centrale Bank. De vraag- en aanbodzijde van de betaalmarkt en enkele nationale centrale banken neemt zitting in de ERPB. In haar mandaat staat beschreven dat de ERPB bijdraagt aan de ontwikkeling van een geïntegreerde, innovatieve en competitieve markt voor euro retail-betalingen in de EU. Als onderdeel hiervan identificeert de ERPB behoeften in de markt en nodigt marktpartijen nadrukkelijk uit om actie te ondernemen. De EPC werd uitgenodigd om het rulebook voor instant payments te schrijven.

10. Beschreven in ERPB to address instant payments in euro and remaining SEPA issues. Verschillende nationale initiatieven ontstonden, waaronder in Nederland.

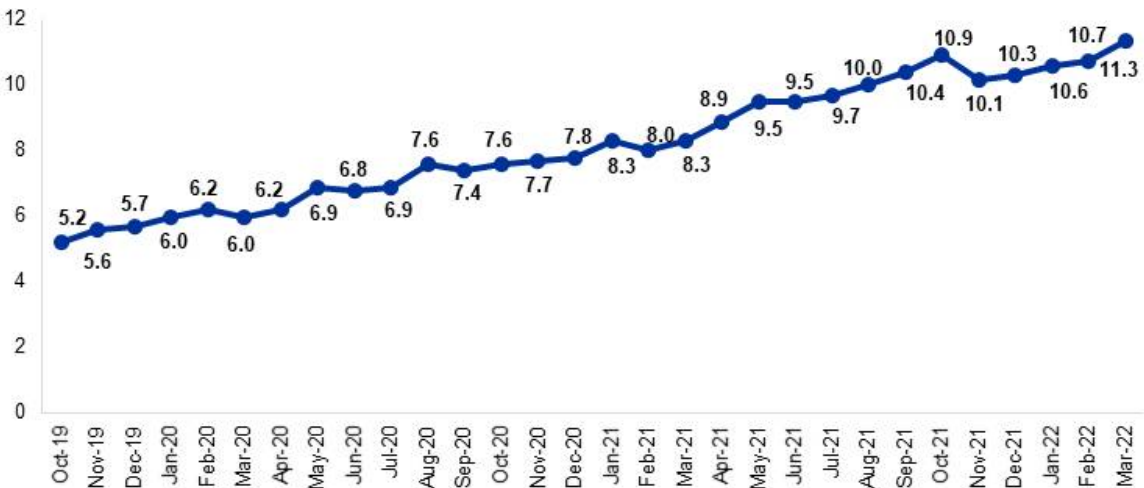
11. SCT Inst rulebook, paragraaf 2.2.

12. Er mag worden afgeweken van dit bedrag, zo heeft Nederland geen maximumbedrag.

13. Grafiek verkregen van de pagina https://www.ecb.europa.eu/paym/integration/retail/instant_payments/html/index.en.html.

14. Beschreven op https://www.ecb.europa.eu/paym/intro/mip-online/2022/html/2207_mip_online.en.html.

15. Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 2.1.

Grafiek 1: Percentage SCT Inst transacties in verhouding met alle SEPA Credit Transfer transacties.

De Commissie noemt verschillende redenen voor de lage adoptie in Europa:¹⁶

- i. Er zijn onvoldoende drijfveren voor betaaldienstverleners om instant payments aan te bieden.

Toetreding tot het SCT Inst scheme is optioneel, waardoor instant payments niet door iedere betaaldienstverlener wordt aangeboden. Dit komt omdat er sprake is van een tweezijdige markt: een transactie loopt instant als een betaaldienstverlener instant payments kan verzenden en de ontvangende betaaldienstverlener instant payments kan ontvangen. Betaaldienstverleners zijn niet bereid geld te investeren in het aanbieden van het verzenden van instant payments als andere betaaldienstverleners het niet kunnen ontvangen, en vice versa. Aan beide kanten van de 'markt' – verzenden en ontvangen – moet adoptie hoog genoeg zijn om investeren in instant payments aantrekkelijk te maken. In de praktijk wachten betaaldienstverleners daarom op elkaar.

- ii. Instant payments worden in enkele lidstaten als premium product aangeboden.

In veel landen is een instant overboeking een premium product en duurder dan een klassieke overboeking. Instant payments worden in deze landen gebruikt voor urgente overboeken, het consumentengebruik is laag. In Frankrijk wordt er gemiddeld 0,76 euro betaald per instant transactie en in Italië zelfs 2,80 euro. In Nederland is een instant overboeking gratis, althans inbegrepen in de kosten van het bankpakket.¹⁷

- iii. Hoog percentage foutieve afwijzingen grensoverschrijdende instant payments

Bij een overboeking worden de beide betrokken partijen (zowel de betaler als de begunstigde) gescreend door beide betrokken banken, om te controleren of zij op een EU-sanctielijst staan. Bij 'gevlagde' overboeken staat een betrokken partij mogelijk op zo'n lijst. Voor grensoverschrijdende instant overboeken ligt het percentage gevlagde transacties tussen 0,4% en 9,4%, terwijl dit voor klassieke overboeken dicht bij 0% ligt. Dit komt omdat er bij klassieke overboeken tijd is om te verifiëren of de melding correct is. Dergelijke tijd is er bij instant overboeken niet. De transactie wordt dan afgewezen of doorgestuurd als klassieke overboeking. Het blijkt dat in 99,8% van de gevallen de transactie foutief is gevlagd.

- iv. Gebrek aan consumentenvertrouwen

Instant payments zijn door de hoge snelheid aantrekkelijk voor fraudeurs en oplichters, bijvoorbeeld voor *authorised push payment* (APP) fraude. Hierbij maakt een rekeninghouder bijvoorbeeld geld over naar iemand die zich voordoeft als medewerker van zijn bank.¹⁸

3.2. Instant payments zijn in Nederland 'het nieuwe normaal'

Het Nederlandse betalingsverkeer kenmerkt zich door een hoge mate van innovatie en digitalisering. In mei 2015 startten de Nederlandse banken ABN AMRO, ASN Bank, ING, Knab, Rabobank, RegioBank en SNS onder regie van Betaalvereniging Nederland

16. Voorstel voor een Verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordeningen (EU) No 260/2012 en (EU) No 2021/1230 wat betreft instantovermakingen in euro, hoofdstuk 3 en Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 2.3.

17. In 2021 was een basisbankpakket in Nederland het goedkoopst van Europa, blijkt uit recent onderzoek van Betaalvereniging Nederland (2022). Met dit basispakket

kunnen consumenten gratis instant overboeken verzenden. Het onderzoek over de baten en lasten van het Nederlands betalingsverkeer is te vinden op de website van Betaalvereniging Nederland.

18. In vakjargon wordt dit "Bankhelpdesk-oplichting" genoemd. Zie uitvoerig E.J. van Praag, PSD2; *naar open banking en bankieren in een ecosysteem*, Preadvies voor de Vereniging voor Financieel Recht 2020, Kluwer 2020, p. 139 e.v.

daarom een project om instant payments het nieuwe normaal te maken voor individuele transacties.¹⁹ Vanwege de hoge concentratiegraad van het Nederlands bankwezen speelt bovendien het probleem van een tweezijdige markt minder in de Nederlandse betaalmarkt. Door de complexiteit van het project werd een tijdslijn van 4 jaar uitgetekend. Werknemers van de deelnemende banken werkten samen in verschillende werkgroepen. Stakeholders in het betalingsverkeer (onder meer consumentenorganisaties, vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, overheidsorganen en betaaldienstverleners) werden vanaf het begin betrokken bij het ontwikkel- en implementatieproces en konden daarop hun input geven.

In 2019 werd instant payments geleidelijk ingevoerd en zij zijn sindsdien het nieuwe normaal voor individuele overboekingen, mede geholpen doordat instant payments niet anders worden getarifeerd dan klassieke overboekingen en automatisch worden gebruikt wanneer dat mogelijk is. Momenteel zijn meer dan 95% van alle Nederlandse bankrekeningen bereikbaar voor instant payments,²⁰ ondanks dat maar 38% van de betaaldienstverleners die SCT aanbieden in Nederland zijn aangesloten op SCT Inst.²¹ Zij verwerken samen meer dan 35 miljoen instant transacties per maand. Het volume instant overboekingen ten opzichte van alle overboekingen is 25% in Nederland.²² Batchbetalingen – zoals salarisuitkeringen – zijn in volume groter en lopen via het klassieke SCT.

Klanten bij een Nederlandse bank gebruiken instant payments momenteel met name voor P2P betalingen. Een toonbank- of e-commerce-betaaloplossing gebaseerd op instant payments bestaat in Nederland niet. Dit valt grotendeels te verklaren doordat een toonbankbetaling met debitkaart erg goedkoop is in Nederland en we met iDEAL een eenvoudige e-commerce-betaaloplossing hebben.

Overigens loopt een transactie via iDEAL of een overboeking met Tikkie niet instant, maar via het klassieke SCT scheme. iDEAL is desondanks geschikt voor (online) betalingen doordat de verkoper een betaalgarantie ontvangt. Hiermee is de verkoper zeker dat het geld wordt ontvangen en kan het product worden verstuurd. De ontvanger van een Tikkie ontvangt het bedrag direct doordat de ontvangende bank het bedrag onmiddellijk voorschiet aan de klant. Hierdoor is Tikkie geschikt voor P2P betalingen ondanks dat de overboeking niet instant loopt.

De EPC werkte – gelijktijdig met het Nederlands instant payments project – aan het SCT Inst rulebook. Doordat de Nederlandse sector al begonnen was met de implementatie van instant payments, kon het actief en met banken en stakeholders afgestemde input leveren aan de EPC. Hierdoor verschilde de Nederlandse opzet nauwelijks van het SCT Inst rulebook, op twee (toegestane) verschillen na:

1. Overboekingen mogen in Nederland maximaal 5 seconden duren, gebaseerd op de tijdsduur van een toonbankkaartbetaling.
2. Er is geen maximumbedrag voor instant overboekingen bij Nederlandse banken, elke bank kan dit individueel bepalen.²³

4. Instant payments een belangrijke pijlaar van de Europese Commissie

Op 24 september 2020 publiceerde de Commissie haar strategie voor retailbetalingen voor de Europese Unie (EU) als onderdeel van de digital finance package.²⁴ Het doel van de strategie is de Europese betaalmarkt verder ontwikkelen, om optimaal te kunnen profiteren van digitalisering en innovatie. Eén van de vier pilaren waarop de strategie is gebouwd, is het bevorderen van een instant betaaloplossing met pan-Europese reikwijdte.²⁵

Een combinatie van twee factoren maakt dat instant payments hoog op het verlanglijstje staat van de Commissie: (i) instant payments kunnen een alternatief faciliteren voor toonbank- en e-commercebetalingen, (ii) hiermee kunnen instant payments de afhankelijkheid van niet-Europese betaaloplossingen in Europa verminderen.

4.1. Instant payments als betaalalternatief voor huidige oplossingen

De Commissie schrijft in haar strategie voor retailbetalingen: "Instantbetalingen zijn geschikt voor veel andere doeleinden dan klassieke (SCT) overmakingen, met name voor fysieke en online-aankopen, die momenteel worden gedomineerd door betaalkaartsystemen".²⁶ Dit kan bijvoorbeeld in combinatie met een QR-code, NFC of Bluetooth. Zo'n betaaloplossing via de instant rails is niet afhankelijk van de kaartinfrastructuur van Visa en Mastercard.²⁷

19. Het proces wordt uitvoerig beschreven in Van Beers, F. & Van Dijk, I.P.J.H. Experiences from the Dutch instant payment project: From 0 to 289 million in one year. *Journal of Digital Banking*. 2021, Vol. 5(3), p. 240-254.
 20. Status update on SCT Inst scheme tijdens de ERPB meeting in november 2022.
 21. De niet-aangesloten betaaldienstverleners (62%) beheren gezamenlijk minder dan 5% van de bankrekeningen.
 22. Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 2.1.
 23. Binnen de Nederlandse markt dekt de overboekende bank het bedrag en maakt het direct over naar de ont-

vangende bank. Hierdoor is er geen liquiditeitsrisico en geen maximumbedrag nodig.
 24. De digital finance package omvat strategieën en wetsvoorstellen van de EU om de digitale transitie te omarmen en de Europese economie te moderniseren. Zie nader E.J. van Praag, *De European Retail Payments Strategy*, FR 2022, p. 85-93.
 25. Strategie voor retailbetalingen voor de EU, p.5.
 26. Strategie voor retailbetalingen voor de EU, p.6.
 27. Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 2.2.2.

4.2. Instant payments in combinatie met QR-codes

Een consument kan aan de kassa handmatig geld overboeken naar de winkelier, bijvoorbeeld via de bank-applicatie. De overboeking loopt via de instant rails, de winkelier ontvangt het geld binnen seconden en kan de aankopen vrijgeven aan de koper. Dit is echter beperkt schaalbaar omdat een handmatige overboeking veel tijd en handelingen vereist. Instant payments in combinatie met bijvoorbeeld een QR-code kunnen wel een concurrerend alternatief voor kaartbetalingen bieden. Dit werkt als volgt:

1. De winkelier of webwinkel genereert een unieke QR-code;
2. De klant scant de QR-code met een telefoon, wordt doorverwezen naar zijn bankomgeving en autoriseert de betaling;
3. De betaling verloopt via de instant rails en wordt door middel van een *account-to-account* overboeking (A2A) uitgevoerd;
4. Binnen enkele seconden heeft de verkoper het bedrag op zijn rekening;
5. De verkoper geeft de aankopen vrij voor overdracht aan de koper.

Een *payment initiation service provider* (PISP)²⁸ zou de hierboven beschreven betaaloplossing kunnen aanbieden. Zij bieden een betaalinitiatiedienst²⁹ aan en kunnen een betaling initiëren van de betaalrekening van de betaaldienstgebruiker naar de betaalrekening van de verkoper. Een A2A-instant-betaaloplossing is interessant voor de verkoper omdat het (vaak) goedkoper is dan een kaartbetaling en het geld meteen ontvangen wordt. Het ontvangen van een kaartbetaling duurt een werkdag. In Zweden is deze manier van betalen al gebruikelijk. Meer informatie hierover staat in onderstaand kader.³⁰

Swish – Een betaaloplossing gebouwd op instant payments

Zweden loopt voorop in Europa als het gaat om de daling in het gebruik van contant geld, mede dankzij Swish. Initieel opgericht om eenvoudige instant P2P overboeken via de telefoon te maken, wordt Swish tegenwoordig ook gebruikt voor e-commerce en toonbankbetalingen. Consumenten scannen met de Swish app een unieke QR-code gegenereerd aan de kassa of op een webpagina, het verschuldigde bedrag en andere details komen automatisch in de app te staan en de consument keurt de betaling goed. De verkoper ontvangt het geld meteen en bespaart bovendien transactiekosten omdat Swish vaak goedkoper is dan een kaartbetaling. Swish wordt door 8 miljoen Zweden gebruikt (80% van de populatie) en door bijna 320.000 bedrijven aangeboden. In oktober 2022 werden ruim 78 miljoen transacties verricht met Swish.

Het lijkt wellicht eenvoudig om een betaaloplossing zoals Swish uit te rollen over Europa zodra instant payments volledig bereikbaar is. Volledige bereikbaarheid van instant payments is echter slechts één van de ingrediënten voor een pan-Europese toonbank- of e-commerce-betaaloplossing. Andere ontbrekende ingrediënten zijn bijvoorbeeld technologieën die een betaling kunnen initiëren (zoals een QR-code) en een automatische koppeling met kassasystemen. Een verkoper moet immers (binnen seconden) weten dat er betaald is. De koppeling tussen een betaling en een kassasysteem is erg ingewikkeld. De afgelopen jaren zijn wel al enkele obstakels weggeruimd om een pan-Europese oplossing mogelijk te maken. Door het pan-Europese settlement systeem TARGET Instant Payment Settlement (TIPS)³¹ kunnen betaaldienstverleners over heel Europa elkaar instant bereiken. Dit was voorheen niet altijd mogelijk. Daarnaast publiceerde de EPC recent een Europese standaard voor een uniforme QR-code voor instant payment betalingen, omdat er verschillende QR-code oplossingen bestonden.³²

4.3. Niet-Europese betaaloplossingen domineren de Europese betaalmarkt

De vorige paragraaf beschreef *hoe* instant payments een betaaloplossing kunnen faciliteren. De vraag die resteert is *waarom* een alternatief voor het huidige aanbod betaaloplossingen wenselijk is. Het betalingsverkeer is een kernonderdeel van elke samenleving; het is de bloedsomloop van de econo-

28. De PISP wordt uitvoerig besproken in E.J. van Praag, PSD2; *naar open banking en bankieren in een ecosysteem*, Preadvies voor de Vereniging voor Financieel Recht 2020, Kluwer 2020, hoofdstuk 6.

29. Art. 66 PSD2.

30. Algemene informatie over Swish komt van de website <https://www.swish.nu/about-swish>. In het rapport 2020 E-commerce Payments Trends Report: Sweden van JP Morgan wordt beschreven dat een transactie met Swish EUR 0,16 tot EUR 0,21 kost, dit is vaak goedkoper dan een transactie met debitkaart.

31. TIPS wordt door de ECB beschreven in het artikel What is TARGET Instant Payment Settlement (TIPS)?

32. 17 juni 2022 publiceerde de EPC het rapport Standardisation of QR-codes for Mobile Initiated SEPA (Instant) Credit Transfers.

33. Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 2.1.

34. Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 2.2.2.

mie. Daarom is het een doorn in het oog van de Commissie dat niet-Europese betaaloplossingen voor toonbank- en e-commerce-betalingen de Europese markt domineren:

- Toonbankbetalingen in Europa worden gedomineerd door debetkaarten³³ van Mastercard en Visa. Weliswaar onderhouden enkele Europese lidstaten een eigen card scheme, zoals Cartes Bancaires in Frankrijk, maar die zijn altijd afhankelijk van één van de twee Amerikaanse card schemes. Bijvoorbeeld voor grensoverschrijdend bereik en contactloos betalen.³⁴
- E-commerce-betalingen, met name grensoverschrijdende betalingen, worden in Europa gedomineerd door PayPal en creditkaarten van Mastercard en Visa. Enkele lidstaten hebben een lokale oplossing voor e-commerce-betalingen, zoals iDEAL in Nederland. iDEAL is echter alleen bruikbaar voor klanten bij een Nederlandse bank en Nederlandse klanten van Revolut.³⁵ Buitenlandse consumenten moeten veelal met een kaart van Mastercard of Visa betalen voor e-commerce-aankopen.

4.4. Volledige adoptie van instant payments vereist voor pan-Europese betaaloplossingen

Door de lage adoptie in Europa kunnen innovatieve betaaldienstverleners niet een betaaloplossing aanbieden die gegarandeerd via de instant rails loopt, terwijl dit een *must* is. Zelfs met een adoptiegraad van 50% in Europa bestaat het risico dat betaaldienstaanbieders niet genoeg reden hebben om innovatieve betaalproducten op de markt te brengen, omdat er geen zekerheid is dat de transactie instant verloopt.³⁶ De Commissie streeft daarom naar volledige adoptie van instant payments. Hoofdstuk 5 beschrijft het wetsvoorstel van de Commissie om tot volledige adoptie te komen.

4.5. Gevolgen van het ontbreken van een pan-Europese betaaloplossing

De huidige aanbieders hebben veel marktmacht en kunnen daardoor relatief hoge vergoedingen vragen. De gevolgen blijven echter niet beperkt tot de kosten van een betaling. De afhankelijkheid van betaaloplossingen buiten de EU maakt het Europees betalingsverkeer kwetsbaar.³⁷ Niet-Europese betaaldienstverleners handelen niet per se in het belang

van Europa en bovendien, zo schrijft de Europese Centrale Bank, neemt recent het potentiële risico toe door verslechterde internationale betrekkingen en een verhoogd protectionistisch beleid en economische sancties van landen.³⁸ Tot slot, de potentie van de Europese interne markt wordt momenteel niet volledig benut. Een pan-Europees betaalalternatief bevordert grensoverschrijdende handel en daarmee de Europese interne markt en de integratie van één Europese (interne) betaalmarkt.³⁹

5. Wetsvoorstel voor instant payments

Op 26 oktober 2022 kwam de Commissie met een wetsvoorstel voor instant payments om volledige adoptie te bereiken.⁴⁰ Met het wetsvoorstel wilt de Commissie instant payments in euro's beschikbaar maken voor alle burgers, ondernemingen en instellingen die in de EU en de Europese Economische Ruimte (EER) een betaalrekening aanhouden. Het moet er voor zorgen dat instant payments in euro's betaalbaar, veilig en zonder belemmeringen kunnen worden verwerkt.

5.1. Voorstel Europese Commissie

Het wetsvoorstel bestaat uit wijzigingen van de SEPA Verordening (EU) No 260/2012 en Verordening (EU) No 2021/1230 betreffende grensoverschrijdende betalingen in de Unie. De problemen beschreven in paragraaf 3.1 worden gericht aangepakt.⁴¹

Wetsvoorstel 1: Instant payments verplicht aanbieden

Betaaldienstverleners die SCT overboekingen aanbieden, worden verplicht om instant payments te kunnen ontvangen en verzenden, ook voor batch-betalingen. Betaaldienstverleners actief in de eurozone moeten binnen 6 maanden nadat de verordening van kracht gaat instant payments in euro's kunnen ontvangen, binnen 12 maanden moeten zij instant payments in euro's kunnen verzenden. Hiermee is adoptie van het scheme niet langer optioneel voor betaaldienstverleners en moeten zij verplicht instant payments kunnen ontvangen én verzenden.

Wetsvoorstel 2: Instant payments zijn geen premium product

Betaaldienstverleners mogen voor instant payments niet een hogere vergoeding vragen dan voor klassieke SCT overboekingen in euro. Betaaldienstverleners in de eurozone moeten binnen 6 maanden na-

35. Revolut is de eerste niet-Nederlandse issuing bank aangesloten op iDEAL.

36. Uit het rapport Instant Payments: Current and foreseeable benefits van de Europese Commissie, paragraaf D.2.

37. Towards a stronger international role of the euro, Europese Commissie, p.10.

38. Payments and market infrastructure two decades after the start of the European Central Bank, p.102 & p.292.

39. Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 1.1.

40. Voorstel voor een Verordening van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Verordeningen (EU) No 260/2012 en (EU) No 2021/1230 wat betreft instantovermakingen in euro.

41. Voorstel van de Europese Commissie tot wijziging van Verordeningen (EU) No 260/2012 en (EU) No 2021/1230 wat betreft instantovermakingen in euro, hoofdstuk 3. Betaal- en elektronischgeldinstellingen vallen niet onder de wetgeving. Zij kunnen instant payments vrijwillig aanbieden; in dat geval geldt de wetgeving ook voor hen.

dat de verordening van kracht is aan deze eis voldoen.

Wetsvoorstel 3: Dagelijks klanten screenen op EU sancties

Tenminste eenmaal elke kalenderdag moeten betaaldienstverleners controleren of er klanten aangemerkt zijn als persoon of organisatie onderworpen aan EU-sancties. Dit gebeurt als een persoon of een organisatie op een sanctielijst staat. Daarnaast moeten betaaldienstverleners onmiddellijk screenen als er nieuwe sancties van kracht zijn. Het screening-proces van betaaldienstverleners in Europa wordt hiermee geharmoniseerd. Alle betaaldienstverleners moeten binnen 6 maanden nadat de verordening van kracht is hieraan voldoen. Met dit wetsvoorstel komt een verandering van transactiescreening naar rekeninghouderscreening. De Commissie verwacht dat deze vorm van screening efficiënter is en hoopt hiermee het aantal geweigerde transacties terug te brengen.

Wetsvoorstel 4: IBAN-naam herkenning

Betaaldienstverleners moeten bij het verzenden van een instant payment in euro's controleren of IBAN en naam van de ontvangende partij bij elkaar horen. Dit staat bekend als *Confirmation of Payee* (CoP). De betaaldienstverlener moet de overboekende partij waarschuwen wanneer het niet overeenkomt. Hiermee wordt getracht foutieve overboekingen en (APP) fraude te reduceren. Een fraudeur kan zich niet meer eenvoudig voordoen als bijvoorbeeld een bank-medewerker. De betaaldienstverlener mag de transactie echter niet blokkeren; het is aan de betaler om de betaling af te breken of alsnog uit te voeren. Betaaldienstverleners moeten een *opt-out* functie aanbieden voor gebruikers die geen gebruik willen maken van de functie en een *opt-in* functie als de gebruiker zich vervolgens bedenkt. Betaaldienstverleners binnen de eurozone moeten binnen 12 maanden nadat de verordening van kracht is hieraan aan voldoen.

Het Europees Parlement en de Raad van Ministers moeten het tijdens de onderhandelingsperiode eens worden met het voorstel van de Commissie. Belanghebbenden uit de industrie zullen reageren op de wetsvoorstellen. Tijdens dit proces zal het wetsvoorstel er waarschijnlijk anders uit komen te zien. Betaalvereniging Nederland stelt in samenwerking met de Nederlandse betaaldienstverleners een reactie op. In de reactie wordt onder andere gewezen op de ambitieuze tijdslijnen en de lage vraag voor (de 24/7) beschikbaarheid van instant payments voor batchbetalingen. Batchbetalingen worden veelal tijdens werkdagen verstuurd.

5.2. Implicaties voor Nederlandse betaaldienstaanbieders

Ondanks dat de grote betaaldienstverleners in Nederland instant payments al als standaard aanbieden voor individuele overboekingen, zullen zij op verschillende punten actie moeten ondernemen. De screening op sanctielijsten moet anders worden ingericht en de belasting op de instant rails zal toenemen door de batchbetalingen. Confirmation of Payee wordt in Nederland sinds 2017 aangeboden via Surepay⁴², echter zonder opt-out of opt-in functie. Het overgrote deel van de Nederlandse betaaldienstaanbieders (62%) dat nog niet geëngageerd is aan het SCT Inst scheme, zal instant payments moeten implementeren. Hetgeen aanzienlijke inspanningen en kosten kan betekenen. Dit zijn voornamelijk instellingen met een zeer beperkt aantal klanten voor betaaldiensten.

Met het uitrollen van instant payments over Europa, kunnen innovatieve Nederlandse betaaldienstaanbieders nieuwe betaaldiensten op de markt brengen. Een pan-Europese betaaloplossing, maar zeker ook een lokale betaaloplossing. Een PISP zou bijvoorbeeld een A2A-instant-betaaloplossing voor de Benelux kunnen ontwikkelen, zodat een Duitse klant eenvoudig en goedkoop online of fysiek bij een Nederlandse verkoper kan betalen.

6. Verwachting voor de toekomst

Met het voorstel van de Commissie is de verwachting dat instant payments het nieuwe normaal in Europa worden. Betaaldienstverleners moeten instant payments verplicht gaan aanbieden. Door CoP stijgt het consumentenvertrouwen en daarnaast wordt de adoptie bevorderd, doordat instant payments niet langer een premium product mogen zijn. Het moet blijken of rekeninghouderscreening een efficiëntere vorm van sanctiescreening is. De Commissie zelf verwacht dat instant payments binnen 3 tot 5 jaar de meest gebruikte vorm van overboeken worden.⁴³

Recent onderzoek van de ECB toont aan dat het aandeel kaartbetalingen aan de toonbank tussen 2019 en 2022 in Europa flink is gestegen, terwijl het gebruik van contant geld verder is afgenomen.⁴⁴ Het belang van een pan-Europese (toonbank)betaaloplossing neemt hierdoor toe. Het wordt interessant om te zien of de door de Commissie beoogde pan-Europese betaaloplossing dan ook gerealiseerd kan worden. Zo'n betaaloplossing is niet alleen afhankelijk van een Europees instant payments netwerk. Interoperabiliteit met kassasystemen en een vergelijkbare klantervaring als met betaalkaarten, zijn ook van significant belang. Marktpartijen zullen in ac-

42. Surepay is een fintech "spin out" van de Rabobank.

43. Impact assessment report on amending Regulations (EU) No 260/2012 and (EU) No 2021/1230 as regards instant credit transfers in euro, paragraaf 7.1.

44. Het aandeel kaarttransacties aan de toonbank steeg van 25% in 2019 naar 34% in 2022, terwijl het aandeel contant

geld betalingen daalde van 72% in 2019 naar 59% in 2022. In 2022 is de totale waarde van kaarttransacties aan de toonbank voor het eerst hoger dan contant geld betalingen. Beschreven in het onderzoek Study on the payment attitudes of consumers in the euro area (SPACE) – 2022, Europese Centrale Bank, paragraaf 2.2.

tie moeten komen en afspraken moeten maken, om tot concrete betaaloplossingen te komen. Swish bewijst dat het mogelijk is. Met onder meer de steun van de Commissie kunnen de obstakels overkomen worden.

Een pan-Europese oplossing voor e-commerce-betalingen lijkt dichterbij met het European Payments Initiative (EPI).⁴⁵ Dit is een samenwerkingsverband tussen verschillende Europese banken inclusief ING en verkent – in afwachting van instant-payments-wetgeving – de mogelijkheden voor een pan-Euro-

pese e-commerce-betaaloplossing gebaseerd op SCT Inst, vergelijkbaar met iDEAL.⁴⁶ Een Nederlandse consument zou dan gemakkelijk een product in het buitenland kunnen kopen en door middel van een onmiddellijke overboeking kunnen betalen.

Er breekt een interessante tijd aan in Europa op het gebied van betalingsverkeer, met mogelijk veel nieuwe innovaties. Dit is een mooi perspectief voor consumenten, winkeliers, bedrijven en innovatieve betaaldienstaanbieders.

45. Informatie verkregen van de website van EPI <https://www.epicompany.eu/>.

46. Echter zal een mogelijke betaaloplossing van EPI werken op SCT Inst.